PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Leto 2. štev. 254 - Cena 4.- lire | TRST, petek 29. marca, 1946 | Uredništvo in uprava, Piazza Goldoni št. 1 - I. Tel. št. 93806 93807, 93808. Rokopisi se ne vračajo

Zahteva demokratičnih ljudskih množic je in bo: Trst in Julijska krajina v demokratični Titovi Jugoslaviji

Trda dejstva

nikov. Poudarjam: na strani zaveznikov, medtem, ko so junaki s kolci teh dni v službi okupatorja sikali strup na zapadne demokracije. Menda mi ni treba šels opisati prijateljskega čustva našega ljudstva do vseh narodov, ki so mu bili tovariši v boju. One zavezniške čete, ki so prve prišle v naše kraje, bi vedele povedati, kako so bile sprejete z zastavami in cvetjem. Naši ljudje so bili pripravljeni gojiti odkrito prijateljstvo z vsakomur, ki upošteva njegove napore in njegove upravičene težnje.

Ako se je potem njegovo čustvo na mah preokrenilo, ni bila njegova krivda, zato so bili tehtni vzroki. S tem, da so morali partizani zapustiti osvobojeno ozemlje, se je naš narod čutil ogroženega v pridobitvah težke borbe. Zadnji meseci dokazujejo, da njegove bojazni niso bile neutemeljene. Ne samo, da je bila proglašena za sporno čisto slovenska zemlja, ampak je bila ukinjena tudi oblast, ki je ljudstvu prvič v zgodovini dajala v roke vodstvo lastne usode. Neuvidevnost in nenaklonjenost vodilnih osebnosti je šla tako daleč, da so ponekod prišli do odločujoče besede naši bivši tlačitelji in so zavzeli važna mesta celo narodni izdajalci. Odločilno je bilo tudi sovražno razpoloženje, ki ga zavezniški vojaki prepogosto kažejo nasproti našemu ljudstvu. Spočetka sem verjel, da so to le posamezni primeri, ki jih ni mogoče posploševati. Toda prehudó so se množile žalitve simbolov in oseb, ki so drage našemu srcu, da ne omenjam druge vrste primerov. Ne bom raziskoval vzrokov tega vedenja, ugotavljam le resnico. Ljudstvo se ni čutilo samo ogroženo v svojih upih, ampak je bilo tudi žaljeno v svojih najglobljih čustvih.

Vse to morda težko doume, kdor ni živel in trpel z nami v zadnjem četrtstoletju. Kdor hoče, da ga ljudstvo ljubi, mu mora tudi on nuditi ljubezen, ali vsaj spoštovati in upoštevati njegovo voljo. Priznajte našemu narodu pridobitve borbe, očistite deželo povzročiteljev preteklega gorja, ne žalite njegovih čustev — videli boste, kako zna ljubiti in biti hvaležen. Jasno pa je, da mora sovraštvo izzvati samo sovraštvo. Ta utemeljena mržnja pa nikakor ni naperjena proti angleškemu in ameriškemu narodu, ki hodita po poti demokracije in mirnega sožitja med narodi, zgrajenega na osnovah enakih pravic za vse in ne sledita Churchillu v njegovem hujskanju na novo vojno. Ves svet je za pričo, s kakšnimi prijateljskimi čustvi je naše ljudstvo sprejelo razmejitveno komisijo, ki jo je že tedne pričakovalo z zastavami in slavoloki, ker pričakuje od nje potrditev svojih pravic. Ne zahteva drugega kot svojo pravico. V tem pa je nauklonljivo.

FRANCE BEVK

MEDZAVEZNIŠKA KOMISIJA V BRDIH

Poglejte in presodite! - ali ni tukaj Jugoslavija

Medzavezniška komisija je bila v Brdih, ali drugače, bolje in pravilneje povedano: medzavezniška razmejitvena komisija je obiskala oni najzapadnejši del slovenske zemlje, ki je dal zmagoviti zavezniški jugoslovanski armadi partizansko brigado Simona Gregorčiča, ki je poslal v boj proti istemu skupnemu sovragu 1419 svojih mož in sinov, ki je za svojo svobodo žrtvoval 231 padlih, 95 pomorjenih, 511 po ječah trpinčenih, 146 domov požganih, a vseh na tem sončnem kosu skrajne slovenske zemlje je 9242.

Teh 9242 ljudi je včeraj sprejelo medzavezniško komisijo veselih, radostno sro. Premalo! Sro, prekipevajočih one silne notranje življenjske sile, ki jo kljub strašnemu trpljenju pod tujčevo peto nosijo v sebi ti slovenski ljudje za Sočo. One življenjske sile ki jih je ohranila slovenskemu rodu skozi najhujšo barbarsko raznarodovalno dobo fašističnega in predfašističnega suženjstva v Italiji. Ohranila in v njih gojila, krepila in utrdila klene, odločne in trdne Slovence, ki danes tvorijo dalčo za Sočo jasno in tudi vsakemu novemu obiskovalcu takoj opazno narodnostno mejo.

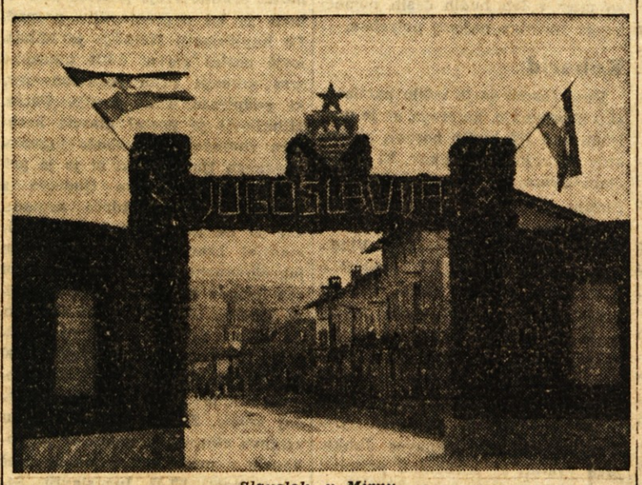

Slavolok v Mirnu

Slovenska Brda, dežela slovenskih ljudi, so včeraj slavila svoj veliki praznik. Ne vem, tudi druge pomladi v briških brajdah so bile lepe. Motil jih je sicer vojni čas, toda mandeljni in breskve so cvetele in ljudje so bili pogumni in trdi, kakršne je skoval trdi čas. Ta pomlad pa je lepša kot druge v Brdih in tudi zgodnejša. Mandeljni in breskve so že pognale cvet, toda tokrat jih krasi še lepši. Koder pelje pot mimo Oslavja, Steverjana, Kojskega in naprej, plapolajo v briškem vetru med cvetočimi pobočji trobojnice z rdečimi zvezdami, opletajo slavoloke in prekrivajo stene belih hiš. Ljudje že vso to pomlad hodijo v svojih boljših oblekah in čakajo... čakajo svobode.

Potrpežljivi so. «Čakali smo 27 let, pa bomo počakali še malo», pravijo. Le odkar so vedeli, da pride med nje medzavezniška komisija, da se bo prepričala o vsem, kar je in kar se ne da predrugačiti, so postali nestrpni. Okrasili so grobove padlih — «morda jih bodo zanimali» — so dejali. Postavili so slavoloke in okrasili hiše, drugo so naredili že prej in to so napisali na steno v vsaki vasi: borili so se in boj je zahteval žrtve. Ostalo je naredila pomlad.

Potem so spet čakali in včeraj so dočakali. Ko so prvi avtomobili zavili preko Soče v briške klance, so jih obsuli s cvetjem, prekrili z zastavami in ustavili vsaj za hip. Za kratek hip, da so jim povedali, da so za Jugoslavijo, da so za Tita, da niso za nikogar drugega in najmanj za Italijo. Potem so jih zopet obsuli s cvetjem, dvignili zastave v špalir, in skozi nje so vozili avtomobili s toliko pričakovano komisijo mimo Pevme, Oslavja, Steverjana do Kojskega.

Kojsko je največja in glavna vas v Brdih. Vsi so pričakovali, da se bodo tukaj ustavili. To je pričakoval tudi župnik Ferjančič-Taras, ki je stal med množico z zastavo z rdečo zvezdo v roki. Vsaka hiša je imela svoj prapor, tudi cerkveni zvonik in šola (čeprav je tega dne zavezniški guverner poklical k sebi predsednika SIAU-ja in šolskega nadzornika in od njih zahteval, da snamejo zastave s teh dveh poslopij). Dekleta so v narodnih nošah plesala kolo pred vaško cerkvijo, moški zbor je pel, godba je igrala, zastave... ljudje... bil je praznik.

Toda avtomobili so se ustavili za hip, da so se pozdravili z ljudmi, da so se spet dvignile zastave in odprle pot naprej. Dolgo so zrli za njimi. Za zadnji ovinek so jih spremljali pogledi v bojazni, da niso morda pretiho dejali: Hočemo Jugoslavijo! Iz vseh grl so zato ponovili: Jugoslavijo — Tita — in ko so se poslednje medseboj pomenkovali, je stara mati dejala: «Saj so morali videti, morali so videti, morali so čutiti...»

Da, morali so čutiti, kajti vaša zahteva je silna, kot je bil mogočen vaš boj, naša Brda so slovenska, kot ste Slovenci vi, vaši očetje, dedi in pradedi!

Kmalu potem so hiteli avtomobili skozi nove in nove množice vaščanov, skozi nove slavoloke, mimo novih partizanskih grobov, gozdov rdeče-belo-plavih zastav z zvezdami in mimo cvetočih mandeljnov in breskev skozi Biljano v Dobrovo.

Tam jih je spet dočakal enak sprejem kot drugod. Spet jih je obsulo cvetje, spet so jih pozdravile zastave in vzkliki Jugoslaviji in Titu.

Člani medzavezniške razmejitvene komisije so se podali v stan zavezniške policije in sprejeli delegacijo vaščanov, ki so čakali na njen povratek dolgo v noč. Prišli so tudi italijanski garibaldinci iz Dolenjega in plesali in peli na trgu s svojimi slovenskimi tovariši. Potem je godba zaigrala himno, ples je ponehal in tisoč ljudi je zapelo s polnim glasom in z velikim ponosom: «Hej Slovani».

Gotovo se je petje slišalo v sosedne vasi, v doline pod Dobrovim in k furlanskim sosedom. Takrat so vedeli tudi drugod, da je gori v gradu komisija in veseli so bili. Veseli zato, ker pošteni ljudje pač verjamejo v pravico, ki je na njihovi strani in ker vedo, da bodo oni od komisije videli in slišali dovolj, da bodo verjeli svojim očem in svoji vesti.

Povsod od tam jih vabijo in kličejo: «Pridite, poglejte in presodite!» Ali ni tukaj Jugoslavija?

Je! — ker tukaj žive Slovenci, ki se svojega slovenstva zavedajo, ker je tukaj slovenska zemlja, ker so tukaj požgane hiše, ker je tukaj ropal in moril fašistični tiran ker so tukaj grobovi naših partizanov — borcev za našo svobodo!

Veličasten sprejem medzavezniške komisije v Mirnu

Okoli 11. ure je zavezniška komisija prispela v razdejani Miren. Prebivalci so dočakali komisijo na tržaški cesti, jo navdušeno pozdravili in obsuli s cvetjem. Komisija se je ustavila pred sedežem krajevnega narodno osvobodilnega odbora, godba je zaigrala koračnico, ljudstvo pa je vzkliknilo v pozdrav komisiji. Pevski zbor iz Mirna je zapel pesem «Bazovica», «Pobratimijo» in druge narodne pesmi. Nato je pozdravila komisijo vaška delegacija in predsednik okrajnega NOO. Komisija je šla v notranjost prostorov in pričela z delom. Sprejela je delegacijo, ki so jo sestavljali tov. Kokčlj Jožef, predsednik krajevnega odbora NOO, g. dekan Pahor Oskar, tov. Ferlat Anton, tov. Vuk Anton in tov. Uršič Benjamin, predsednik okrajnega NOO. Ko je delegacija odšla v prostore k komisiji, se je pred hišo zbralo ogromno število vaščanov iz okoliških vasi. Vzklikanje in klicanje komisiji po pravični rešitvi njihovih teženj in želja je bilo neštetokrat prekinjeno s ploskanjem. Nakar se je pojavil en član krajevne delegacije in zaprosil zbrano množico naj se umiri, da bo komisija lahko pričela z delom. Ljudstvo je to upoštevalo in mirno čakalo.

Miren je za svojo osvoboditev izpod fašističnega okupatorja mnogo žrtvoval. Sama vas je pretrpela preko 86 milijonov materialne škode, okraj je žrtvoval 386 borcev in 271 talcev, pogreša pa 72 ljudi. Zaprtih in internirancih jih je bilo nad 1153. Uničenih gospodarskih poslopij je 643. Na podlagi teh statistik so vrli Mirenci na slavolok pri vhodu v vas zapisali «Poglejte in soditel». Komisija se je lahko prepričala, da je večina domov v vasi brez streh. Na vseh teh razvalinah pa ponosno plapolajo narodne zastave, ki kličejo po pravici nad krivico, ki se jim je godila vsa leta pod tujim jarmom. Mirenski domovi so gorčli za to, ker so se složno uprli podivjanemu fašizmu in okupatorju, gorčli so za to, ker so se borili za uničenje fašizma in poslušali glas velikih zaveznikov, ki so jim zagotavljali svobodo in samoodločbo.

Ko so člani komisije pogledali skozi okno, je ljudstvo zopet pričelo manifestirati z vzkliki «Živela zavezniška komisija na slovenskih tleh», «Živeli veliki zavezniki v skupni borbi», «Hočemo k materi Jugoslaviji», «Živel naš veliki Tito, ki nas je vodil in tudi osvobodil». Nato je zaigrala godba veselo koračnico, pionirji v narodnih nošah so zaplesali in zapeli pionirsko kolo. Na drugem koncu pa se je oglasil moški pevski zbor s pesmijo «Oj Triglav moj dom», ki je privabila veliko število članov komisije na okna. Med tem časom so jih vaška dekleta pogostila z domačo zakusko in vinom. Ljudstvo se je veselilo, prepevalo in klicalo bližajoči se svobodi in končni rešitvi svojega narodnega vprašanja. Ob pol dveh so se člani komisije odpravili, ljudstvo pa se je prisrčno poslovilo. In zopet je zaigrala godba, zapel pevski zbor, in številne zastave so zaplapolale nad njihovimi avtomobili.

Zaman ves fašistični teror

Ni je sile na svetu, ki bi mogla preprečiti primorskemu ljudstvu izražanje samoodločbe

CLN si je z dogodki v zadnjih dneh izpopolnil svojo legitimacijo, katero smo sicer že prej poznali. Ta legitimacija je legitimacija fašizma. Kajti nihče drug kot fašisti, kot provokatorji novih vojn, ne bi mogli razglasiti gesla: «Združeni proti Slovanom». Nihče drug, kot nacifašisti, ne bi mogli preko svojih glasil govoriti o rasizmu in ustvarjati rasno mržnjo (glej «Voce libera», ki govori o brahikefalih — nizkoglavcih, ki da so prišli manifestirat v Trst za Jugoslavijo). In jasno nihče drug ne more take fašistične kampanje uresničiti kot fašistični in neofašistični elementi (ker je domačih premalo, so jih importirali), ljudje ki nočejo demokracije, ljudje temne preteklosti.

Da so te ostre trditve resnične, so dokazali že v zgornji primeri.

Dokazal je to tudi dogodek, ki smo ga lahko opazovali pred Coroneom, ko so zaprti fašistični zločinci ob mimohodu demonstrantov pričeli prepevati «Giovinezzo», za kar so jih demonstranti nagradili z aplavzi. To so dokazali vzkliki «a morte i s'ciavi» itd., «andiamo a Lubiana», «andiamo in Dalmazia» itd.

Najbolj zgovorno pa so resničnost zgoraj navedene ugotovitve dokazali skvadristični pohodi in akcije posameznih skupin «manifestantov italijanstva».

Nadaljujemo z navajanjem številnih primerov terorizranja prebivalstva.

26. t. m. je privozil od glavne postaje po korzu Cavour neki avto. Z njega je skočilo nekaj šovinistov, ki so začeli izzivati naše. Dva izmed te skupine saa v ulici Milano napadla našega tovariša. Prvi je imel v rokah kij, drugi pa je skušal tov. zabosti od zadaj. Ko je opazil, da se mu približujejo naši in policija na konjih, je odvrgel bodalo in zbežal. Ne vemo ali ga je policija aretirala. Bodalo se nahaja v redakciji «Lavoratore».

* * *

27. t. m. je neki nameščenec šel iz Zadružne tiskarne skozi glavni vhod. Dva mladinca s kokardo sta skušala vdreti v tiskarno. To jima ni uspelo, ker so vrata hipoma zaprli. Kmalu se je pred tiskarno zbralo kakih sto oseb. Kričali so: «Treba je vse razdejati in požgati». Fašistične skvadre so ostale pred tiskarno več kot pol ure, kričale ter preklinjale. Ravnateljstvo tiskarne je poklicalo na pomoč policijo, ki pa je prišla šele tedaj, ko so nasilneži odšli.

* * *

Ob 21.30 je nekdo obvestil lastnika gostilne «All'antico Persico» v ul. Udine, da se približuje kakih 40 oseb, očividno z namenom da uničijo lokal, ker je lastnik naprednjak in ima dvojezičen napis in zastavo z zvezdo nad svojim lokalom. Lastnik je takoj zaprl lokal in po nekoliko minutah je prišla zloglasna skvadra. Skozi neko odprtino je lastnik opazil, da imajo mnogi palice in kije. Večina je govorila z južnjaškim naglasom. Skušali so nato s silo vdreti skozi okna in vrata, kar pa jim ni uspelo. Zato so odstranili napisno tablo in jo razbili. Dolgo so zmerjali lastnika, nato pa so odšli in obljubili, da go bodo ob prvi priliki pretepli.

* * *

Ob 21.30 se je del šovinističnih demonstrantov ustavil pod okni UAIS-a, v ulici Fabio Filzi, 10. Neki petnajstletni deček, ki so mu drugi pomagali, je splezal do oken in snel obe zastavi. V tem trnutku ga je opazil neki tovariš, ki je bil v prostorih in ga potegnil noter. Medtem po so z ulice metali kamenje in razbili skoraj vsa okna. Ko so dečka vprašali, zakaj je strgal zastave, je odgovoril, da on ni kriv, marveč, da so ga drugi napotili. Demostranti so tedaj začeli vpiti, da so v prostorih UAIS-a ubili človeka. Tovariši so tedaj pokazali dečka množici, vendar so ga pridržali, da ga kasneje izroče policiji. Pri tem se ga niso niti dotaknili.

Kmalu nato so tovariši v notranjosti (bilo jih je sedem in štirinajstletna strojepiska), začuli udarce. Ker so mislili, da so to demonstranti, so zabarikadirali vrata. Toda bila je policija, ki je vdrla v prostore s pomočjo sekire, ki jo je dobila v zgornjem nadstropju. Vstopila sta dva policaja v civilu s poštolami v rokah, za njima pa je šlo okoli 20 civilnih policistov, ki so brutalno pretepli vse one, ki so jim prišli pod roko. Prevrgli so vse prostore, odnesli dokumente in uradne listine, ki so bile v tajnikovi aktovki. Nato so natančno prebrskali vse v stanovanju, ki je hočemo od pisarn. V tem stanovanju stanuje žena pok. odvetnika Slavika, ki je umrl v Dachau. Vdrli so skozi dvoje vrat in preiskali tri sobe, čeprav ni bila navzoča lastnica. Preiskali so tudi stanovanja v zgornjih nadstropjih. Po vsem tem so aretirali sedem tovarišev in strojepisko, ki so jo kasneje izpustili. Povedala je, da jo boli hrbet in glava, ker so jo pretepali in vlekli za lase. V kvesturi ji je nekdo dejal, da jo pozna. (To je seveda res, saj jo je aretirala Collottijeva banda. Bila je tri mesece v zaporu in trinajst mesecev v koncentracijskem taborišču. Tudi njen oče je umrl v enem teh taborišč).

* * *

Dne 26. t. m. ponoči so fašistični izzivači sneli slovensko zastavo, ki je visela raz okna stanovanja tov. Malalana Karla, v ulici Lavatoio št. 3, v Trstu.

* * *

Dne 27 zvečer okrog 22 h, so vdrli neznanci v privatno menzo v ulici Romagna, isti neznanci, kot popoldne istega dne, ko so sneli zastave. Odnesli so še preostale zastave, sliko maršala Tita pa so vrgli na tla in jo poteptali.

(Nadaljevanje v jutrišnji številki)

COST

Izjava PNOO

Pokrajinski narodno osvobodilni odbor za Slovensko Primorje in Trst nam je poslal naslednjo

IZJAVO

«Giornale Alleato» z dne 28. marca 1946. štev. 74, prinaša v članku «Grande manifestazione italiana a Trieste» med drugim notico naslednje vsebine:

«Člani zavezniške komisije za meje so ugodno komentirali odlično izvršeno delo, ki ga je opravljala policija pod tako težkimi pogoji.»

Ker nam je znano, da je komisija za ugotavljanje jugoslovansko-italijanske meje izdala ob svojem prihodu z dne 11. marca 1946. komunike, po katerem ne bodo dana nikaka poročila tisku niti po komisiji v celoti, niti po posameznih članih, izjavljamo, da ne moremo verjeti v točnost citirane notice «Giornale Alleato». Ta naša domneva je toliko bolj utemeljena, ker so v vprašanju delovanja civilne plicije mnenja različna in ni verjetno, da bi člani komisije kakor koli hoteli s podobnimi izjavami ustvarjati razpoloženje, ki bi utegnilo napraviti na del prebivalstva vtis o pristranosti njihovega poslovanja.

V interesu nemotenega delovanja komisije in preprečitve vsake neutemeljene sumnje med tukajšnjim prebivalstvom pozivamo «Giornale Alleato», da to svojo notico pojasni oziroma popravi.

Pokrajinski narodno osvobodilni odbor
za Slovensko Primorje in Trst

Trst, 28. marca 1946.

Peti dan ljudskih manifestacij za Jugoslavijo v Gorici

Gorica, 28. marca. — *Danes so prvi pričeli manifestirati slovenski dijaki srednjih šol. Okoli 10. ure dopoldne se je po glavni ulici mesta razvila povorka mladine skupaj s profesorji. Peli so slovenske narodne in partizanske pesmi. Ni trajalo dolgo, in za njimi je prikorakala iz južnega dela mesta nova povorka z godbo. Tako so se vrstile povorke za povorko proti Travniku ter napravile špalir z zastavami s peterokrako zvezdo. Na Travniku se je čulo prepevanje, mogočno vzklikanje Jugoslaviji ter njenemu voditelju maršalu Titu. Ob teh izrazih ljudstva te navdaja misel in vtis, da bo ljudstvo hodilo manifestirat vse dotlej, dokler se njegova želja ne bo uresničila, kljub vsem izzivanjem in psovkam nazadnjaških sil, starih in novih fašistov ter za te provokacije izurjenih importirancev. Toda goriško protifašistično ljudstvo je pokazalo odločno voljo vztrajati do popolne in pravične zmage. Disciplina in dostojanstveno vedenje protifašistične množice na podla in ogabna izzivanja reakcionarnih elementov, ki se obnašajo več kot barbarsko v imenu dvatisočletne kulture, so ponoven dokaz visoke stopnje zrelosti ter kulture našega ljudstva, ki ne reagira na neprestana nizkotna izzivanja. Proti združenim slovenskim ter italijanskim antifašistom se v dokazovanju italijanstva Gorice poslužujejo edino še zvižganja ter ploskanja. S piščalmi skušajo zatrti odmev veselja, ki ga izražajo naše množice v dneh, ko se mudi pri nas medzavezniška komisija.*

Nekoliko čudno se zdi, ko se morejo ob spremstvu zavezniških in civilnih policistov skupine fašistov, ki si hočejo nadeti demokratski videz, obnašati vpričo čuvarjev reda, kakor da smo v fašistični eri. S pločnika na Korzu pozdravljajo z rimskim oz. hitlerjevskim-fašističnim pozdravom, ter pljuvajo na mimoidoče manifestante. Lopovi se, kadar je položaj zanje ugoden, zaženejo proti kakšni zastavi z rdečo zvezdo. Razumljivo je, da v takem primeru pride do incidentov. V mnogih primerih je bil aretiran ob takih prilikah protifašist, ne pa pravi izzivač.

Vendar taki posamezni izpadi niso motili manifestantov in povorke so se prenehale šele pozno v noči. Skoro vsake pol ure so združeni garibaldinci in slovenski partizani strumno korakali po ulicah. Njim so sledile stare matere, otroci, mladina in vse protifašistično goriško prebivalstvo. Popoldne so se iz Ljudskega doma po zvočniku razlegale pesmi svobode ter pesmi iz partizanskih bojev. To je povzročalo v ljudstvu novo navdušenje in je tudi samo pričelo prepevati v zboru.

Proti večeru so nasilneži, pričeli s podvojenim izzivanjem in zavezniška policija je na motorjih in «jeepih» križarila vse povprek. Manifestantje so si zbrali novo mesto, se razvili v povorko z godbo na čelu ter nadaljevali manifestacijo z gromkimi vzkliki «Jugoslavija» — «Jugoslavija», dočim so se šovinistični izzivači razbežali v stranske ulice. Manifestantje iz Korza so se pridružili z bivšim garibaldinskim bataljonom na čelu zbrani množici na Travniku. Tedaj se je navdušenje še stopnjevalo in nenehno klicanje Jugoslaviji se je še dolgo časa razlegalo.

Tržič ponovno manifestira svojo voljo

Tržič, 27. 3. — *Že v zgodnjih popoldanskih urah so se na Glavnem trgu v Tržiču pričele zbirati antifašistične žene in mladina z namenom, da ponovno dokažejo onim bednim in maloštevilnim reakcionarjem, kateri so bolj s klavernim navdušenjem in trpko nasmejanimi usti razobešali svoje zastave, kako so enotni in nadštevilni. To število reakcionarjev namreč, ki so ga tvorili povečini otroci in nezrela mladina, je — čeprav so ga prišlono ojačili «z gosti» — kmalu po peti uri, ko je delo v tvornicah in ladjedelnici prenehalo, preplavila večtisočglava množica antifašistov obeh spolov, ki so je strnila v močan blok, z ženami, ki so potrpežljivo pričakovale njihov prihod. Zelo mnogo slovenskih in italijanskih zastav je nosila po mestu množica, ki so jo motili številni policijski jeepi in kamioni ter opazovala, v katerih hišah so tisti ljudje, ki so v tej vojni hoteli in so tudi bili, vedno na površju ter niso ničesar žrtvovali in kateri so bili pripadniki onih, ki so se borili proti zaveznikom. Danes pa prav ti ljudje javno kažejo, na kateri strani so bili, medtem ko je ona ogromna množica antifašistov krvavela in vneto pomagala v borbi za iztrebljenje fašizma, kateremu so zavezniki napovedali vojno in ga s pomočjo stalnih gverilskih napadov partizanov in garibaldicev tudi ugonobili. Se so klice «bivših sil», ampak le klice, katere so prej ali slej obsojene na dokončen pogin. Antifašistična množica je potem odšla pred sedež organizacije, poslušala mirno in disciplinirano besede tovarišev Sergia, Zvonka in Rigonata, se potem ponovno zgrnila v mogočno povorko, odšla nato na trg in tam vztrajala do trde teme.*

Mala, neopomembna skupnica reakcionarjev, ki so jo tvorili povečini nezrela mladina, se je pozneje že v mraku podala v povorkici po skrivnih ulicah in z vsklikanjem «Abasso i s'ciavi» in «Abasso Tito», dala duška svoji popolni nemoči. Prav klaverno je izpadel njihov poizkus manifestiranja.

Danes pa je antifašistična množica pokazala vso svojo silo in enotnost in s stalnimi klici «Živijo Tito», «živijo Jugoslavija» kot že tolikokrat prej svojo zahtevo po priključitvi k F.L.R.J.

Pri vsem tem pa ni bilo nikakih incidentov, le precej aretacij antifašistov po policiji.

Fašistični demonstranti pozdravljajo Nemce

Ob 16 uri je šel nacionalistični sprevod po ulici Carducci. Tedaj je privozil mimo kamion nemških vojnih ujetnikov. Manifestanti so jih burno pozdravljali, mahali z rokami in ploskali.

Zopet napad na jugoslovanske častnike

Predvčerajšnjim je okrog 19.30 šovinistična drhal napadla podporočnika JA Vukotića Jovana, ko se je z avtomobilom pripeljal v gostilno v ulici S. Nicolò, kjer je bil nedavno izvršen atentat na majorja JA Cundra. Fašisti so ga obmetavali s kamenjem, opljuvali in psovali ter mu grozili s palicami in noži. Ko je pred gostilno izstopil iz avtomobila in se približal njenim vratom, ga je eden udaril s pestjo v glavo. Ker je nanj navalila vsa pobesnela drhal, se je moral umakniti v notranjost gostilne. Nato so pobili vse šipe na avtomobilu. Policisti, ki so prišli precej pozno, ni so aretirali nkogar — vsaj videti ni bilo. Isti civilni policisti pa so takoj odvedli v zapor staro ženico, ki je prišla mimo po ulici in hotela braniti šoferja. Po njeni aretaciji pa so šovinisti razbijali avto naprej in izzivali.

Približno uro nato so se peljali iz one gostilne proti hotelu Continentale častniki JA kapetan Piper, podporočnik Finzi, poročnik Vukotič in zastavnik Marišič. Blizu hotela je nanje navalila zopet skupina šovinistov s koli, jih opljuvala in izzivala s psovkami «s'ciavi, assassini» in podobno. Tudi srbohvaških kletvic ni manjkalo, katere so pričale da so med drhaljo četniki in ustaši. Jugoslovanski častniki so nadaljevali svojo pot, ne da bi se ozirali na vse te nesramnosti, pred hotelom pa so navalili nanje nekateri fašisti z ošiljenimi koli. Policije zopet ni bilo.

agtp.

Proces proti uredniku lista „Il Lavoratore"

Sodba bo imela političen odmev

Govor zagovornika dr. Tončiča

Včeraj popoldne se je nadaljevala razprava proti glavnemu uredniku lista «Il Lavoratore» Leopoldu Gaspariniju.

Izvedenec za orožje Marcello Maras je pojasnil funkcioniranje samokresa.

Nato je bil zaslišan kot priča še tovariš Spadaro, urednik lista «Il Lavoratore», ki je povedal, da se je po nalogu ravnatelja podal 9. marca v Skedenj, da se natančno informira o dogodku.

Nato je predsednik dal besedo zagovorniku dr Tončiču, ki je uvodoma dejal, da se ta proces v mestu na splošno smatra kot političen proces. Predsednik ga je prekinil, češ da skuša spremeniti svoj zagovor v političen govor. Dr. Tončič mu je nato odgovoril, da ne bo vztrajal na tem, da bi procesu dajal naziv političnega procesa, poudaril pa je, da je treba dejanje, zaradi katerega se ta proces vodi, postaviti v okvir ambienta, v katerem je nastalo. Dejal je tudi, da je članek, za katerega gre, le piček del kampanje proti duhu, ki se vrinja v ambient civilne policije, katera — kakor to smatra list, ki ga vodi Gasparini — zelo sliči po duhu, ki označuje nekatere njene članke, kvesturi žalostnega slovesa. Že v oktobru 1945 je list «Il Lavoratore» objavil članek pod naslovom: «Ben tornati questurini» (dobrodošli kvesturini).

Samo tisti, ki je živel med tukajšnjim ljudstvom, ki so ga dolgih 25 let zasledovali in trpinčili bivši kvesturini, lahko razume pravi pomen gornjega ironičnega pozdrava. Ta pozdrav vsebuje protest proti povrnitvi tistih, ki so bili po večini — izjeme zaslužijo toliko bolj vse spoštovanje — v očeh vsega tržaškega prebivalstva celih 25 let najbolj tipični predstavniki fašističnega režima.

Kakšen je bil namen članka

Tu ga je predsednik zopet prekinil in dejal, da govor ni v skladu s sodnim postopkom. Dejal je še, da se zaveda omenjenega ambienta in da ve, kaj se je dogajalo pod nacifašizmom. Dr. Tončič je odgovoril, da bo pač molčal, če mu predsednik odvzame besedo. Po kratkem razpravljanju je zagovornik vprašal: «Ali se moram torej odreči, da bi govoril o ambientu?» Predsednik je pritrdil, nakar je zagovornik dejal: «Ne bom torej govoril o duhu, proti kateremu se je list boril. Kajti članek ni bil napisan za to, da bi povzročal alarme, pač pa je imel namen opozoriti ZVU na dogodke, ki bi se lahko pripetili in ki so, na žalost, sledili 24 ur pozneje».

Predsednik ga je zopet prekinil, nakar ga je zagovornik vprašal, ali lahko navaja dejstva, ki izhajajo iz sodnih spisov. Predsednik: «Da, lahko».

Kaj so izpovedale priče

Nato je zagovornik prešel k analiziranju izpovedi posameznih prič. Navajal je izpovedi agenta Marcona, ki je na sodniji izjavil, da ne ve, kdo je agentom izročil orožje, preden so odšli v Skedenj, in da je bil on odgovoren za dejanja skupine, ki se je napotila v Skedenj. Tako se Marcon, ki je odgovarjal za skupino 10. mož, ni nič zmenil, ali so ti možje bili res brez orožja. Omenil je na to pričevanje inšpektorja Geraci-ja, iz katerega je razvidno, da je bila normalna služba od 8. do 17. ure «brez orožja» in da je v izrednih primerih službujoči častnik lahko odredil, da so agenti oboroženi. In zato, da se dajo sneti zastave raz okna razreda ljudske šole, kjer so sedem do osemletni otroci, je bilo potrebno poslati odred, oboržen z brzostrelkami, ne da bi se častnik, ki ga je vodil, prej prepričal, ali nimajo «razoroženi» agenti slučajno poleg pendreka skrito še kako svoje orožje, kakor se je bilo že dogodilo. Ni torej nič čudnega, če se ljudsko gialsilo, kakor je «Il Lavoratore», nad tem zgraža.

Dr. Tončič je nato govoril o policistu Marconu, ki sta ga dva tovariša iz internacije opisala kot prepričanega filonacista, ki je v marcu 1945 stopil prostovoljno v formacije SS in nagovarjal k temu tudi svoje tovariše.

Potem je hotel zagovornik spregovoriti nekaj besed o formacijah «Guardia civica», predsednik pa je dejal, da mu je znano, kaj je bila «Guardia civica».

Kdo so Marcon, Marchesi, Pizzino

Govoril je na to še o policistih Marchesi-ju in Pizzinu in ugotovil, da nobeden od teh agentov ni imel v političnem oziru lastnosti, ki so potrebne za nepristransko in nezainteresirano vršitev naloge agentov civilne policije, kakor je bil, (poraznih izjavah), to samen ZVU.

Dr Tončič je nato dejal, da nam način «uradovanja» onega usodnega dne prikličuje v spomin fašistične «skvadre» iz fašistične dobe. Tu se je zagovornik obrnil na predsednika in dejal, da bi moral reči nekaj besed o teh «skvadrah», predsednik pa je odgovoril da mu je znano, kaj so počenjale.

Zagovornik je nato prišel na pričevanja raznih prič, ki so potrdile, da so policisti žugali, da bodo streljali, ter da so surovo nastopali.

Dokazano je, da je Pizzino streljal

Prišel je nato na najbolj kočljivo točko procesa, ki se nanaša na streljanje policije. «V tem procesu», tako je nadaljeval zagovornik, «ni nikoli šlo in tudi sedaj ne gre za to, da bi ugotovili, s kakšnim orožjem se je streljalo: z brzostrelkami ali s topom. Pač pa je šlo in gre edinole za to, da se ugotovi, ali so 9. marca 1946 agenti civilne policije streljali v razredu osnovne šole v Škednju, ali niso streljali. Pričevanja Lovrenca Morabita in Alojzija Ujčiča jasno potrjujeta, da je agent Pizzino res streljal.

Ko je zagovornik omenil pričo Polikarpa Starca, ga je predsednik prekinil in dejal, da ne dovoli niti ene besede o tej priči, ker da je zaradi njegovega krivega pričanja zadevo izročil javnemu tožilcu in da je bilo vsled tega njegovo pričevanje črtano. Zagovornik se je temu upri in izjavil, da bi se moral v takem primeru odpovedati obrambi. Poudaril je tudi, da še ni dokazano, da je Starc krivo pričal. Predsednik je vztrajal pri svojem. Dr. Tončič pa je zatrjeval, da bi moral predsednik prav za prav razpravo preložiti, dokler se sodno ne ugotovi, ali je Starc v resnici krivo prisegel. Izjavil je tudi, da se ne more govoriti o privi prisegi, ker je Starc še o pravem času prekličal del izjave in jo popravil. Predsednik je na to popustil, dr. Tončič pa je ugotovil, da je zadeva glede pisma, ki ga je dobil dr. Braun, postranskega pomena ter da dramatiziranje tega dogodka ni na mestu in nikakor ne more zanikati resničnosti drugih Starčevih izjav, ki se v vseh podrobnostih strinjajo z izjavami drugih prič.

Gasparini je napravil svojo dolžnost

Zagovornik je omenil nato ambient, o katerem mu prej ni smel govoriti, in je dejal, da je glede na ta ambient Gasparini z objavo članka napravil svojo dolžnost. Škoda, da je njegov glas ostal «glas vpijočega v puščavi».

Ob koncu svojega govora je dr. Tončič omenil, da se ta proces vrši v zelo razgretem ozračju. Čeprav predsednik ne smatra procesa za političen proces, ne more zanikati, da bo sodba imela političen odmev. Predsednik ga je prekinil z besedami: «Ali pomeni morda to kako grožnjo?» — «Nikakor ne. Oprostite gospod predsednik, če si dovolijem namignitj vam, da upoštevate tudi to.» Zaključil je z zahtevo, naj se obtoženec oprosti, ker dejanje ne predstavlja zločina.

Končno je izrazil obžalovanje, da ni mogel uspešno voditi obrambe.

Nato je povzel besedo javni tožilec, ki je dejal, da se mora članek vzeti v celoti in da ni mogoče iz njega jemati posameznih stavkov. Takoj na to je pričel na analiziranje posameznih delov članka in zaključil z zahtevo, naj se Gasparini obsodi.

Predsednik je na to izjavil, da mora vzeti nekaj časa, preden izreče sodbo. Zato je prelčžil razpravo na petek ob 14.30 uri.

Doslednost!

Večkrat je bilo od Zavezniške vojaške uprave poudarjeno načelo ne-političnosti vseh ustanov, ki jih oni nadzorujejo. Začudilo me je, ko sem v torek zvečer v tehničnem uradu radijske postaje slučajno opazil pritrjeno italijansko zastavo. Tehnični urad, ki je gotovo eden najvažnejših v radijski postaji gotovo kontrolirajo vsak dan zavezniki.

Pevec iz Proseka

Nesreča

Dne 24. t. m. ob 17 uri se je tovariš Sirca Rafael iz Pliskovice na Komenskem, delavec v Magazzini generali, težko ponesrečil s kolesom na poti iz Repentabra proti Dolu. Sprejeli so ga v bolnišnico Regina Elena. Pričakujejo, da bo ozdravil v štirih tednih.

Ljubiteljem slovenske pesmi

Vsi, ki se zanimajo za našo lepo slovensko pesem, bodo gotovo z veseljem pozdravili ženski pevski zbor «SOČA» iz Kojskega, ki bo pod vodstvom našega znanega glasbenika, ravnatelja tov. Srečka Kumarja, gostoval pri nas prihodnjo soboto, nedeljo in ponedeljek. Zbor bo priredil v soboto dne 30. t. m. koncert na Kontovelju, 31. t. m. popoldne na Opčinah in v ponedeljek dne 1. aprila v dvorani ulice Caprin, v Trstu.

Na te koncerte opozarjamo občinstvo že danes. Ime zborovodje nam jamči, da bomo imeli res pravi umetniški užitek.

„Tabor" v Lokvi

Prosvetno društvo «Tabor» v Lokvi ponovi v nedeljo dne 31. marca 1946 ob 16 uri veseloigro «Vdovo Rošlinko». Vabljeni vsi, nad 16 let stari!

OD TRIGLAVA DO JADRANA

Ričmanje

V tej vasi so skoro vsi vaščani organizirani v raznih množičnih organizacijah. Zlasti aktivni sta mladinska in ženska organizacija. Mladinci in žene imajo vsak teden redne sestanke, na katerih razpravljajo o vsem potrebnem. Žene posvečajo največ skrbi otrokom, da bi postali vredni naših nepozabnih partizanskih borcev. Zelo dobro deluje tudi krajevni narodno osvobodilni odbor, ki posveča največjo skrb vaščanom in javnemu delovanju. Seveda je bilo težkoč v teh kritičnih časih. Toda vaščani in njihov odbor so kos vsem tem nepriliikam. Najaktivnejše vaščane slavimo za vzgled vsem onim, ki nimajo razumevanja in ne sodelujejo s svojimi ljudskimi odbori.

Dutovlje

Mladina je dne 25. t. m. zjutraj počastila spomin padlih borcev. Deklete so okrasila gomile padlih vaških partizanskih borcev in gomile treh neznanih junakov. Mladina se je spomnila tudi vseh onih, katerih trupla leže daleč v tujini in onih, ki jih morda nikdar več ne bo nazaj. Na vaškem pokopališču sta spregovorila poinir Herman in tovariš Rajko. Gospod župnik Jug pa je v svojem govoru orisal potek osvobodilnega boja za dosego vseh ljudskih pravic. Končno je pevski zbor zapel žalostinko «Zrtvam»! Ljudstvo se je zaobljubilo, da se bo z vsemi silami borilo proti tistim, ki hočejo ljudski skupnosti odvzeti to, kar so nam priborili naši padli junaki.

Idrija

Dne 12. t. m. so v Idriji otvorili javno knjižnico, ki deluje v okviru Prosvetnega društva «J. Premrl-Vojko». Zavedajoč se velikega pomena javne knjižnice, je vse ljudstvo prispevalo v ta namen knjige iz svojih zasebnih knjižnic in prostovoljne prispevke, s katerimi bodo nakupili nove knjige. Sedaj so ljudstvu zopet na razpolago beletristične, znanstvene, politične in druge knjige. Pri otvoritvi so bili navzoči predstavniki Mestnega narodno-osvobodilnega odbora, učitelji raznih šol, mnogo dijaštva in ostalega prebivalstva. V imenu prosvetnega odseka Mestnega odbora je knjižnico otvoril tovariš Logar Srečko. V kratkem govoru je pojasnil veliki pomen ljudske knjižnice. Knjižničar, tovariš prof. Kumer Janko pa je govoril o ustroju knjižnice, ki šteje sedaj nad 3000 različnih izvodov. Knjižnica bo odprta redno vsak torek in petek od 16 do 18 ure in vsako nedeljo od 10 do 12 ure. Vse meščane pozivamo, da pridno segajo po knjigah, ki bodo mnogo pripomogle k splošni izobrazbi našega ljudstva.

Kanalski Lom

Pred kratim se je vršil zbor volivcev, katerega se je udeležilo vse vaško prebivalstvo. Navzoči so bili tudi oni, ki so do sedaj stali nekako ob strani pri vseh masovnih zborovanjih. Na prejšnjem zboru volivcev so namreč tovariši in tovarišice žigosali napake, ki jih delajo v škodo ljudstva nekateri elementi v vasi. Ko so vaščani spoznali podlo delovanje teh elementov, so se tudi mlačnejši vaščani pričeli udeleževati masovnih sestankov. Spoznali so tudi oni, da ljudska oblast res skrbi za to, da se vsem proti-ljudskim elementom onemogoči vsako škodljivo delovanje. Na tem zboru volivcev so razpravljali o razdeljevanju podpor in ugotovili, kateri vaščani so podpore potrebni. Pri tem so sodelovali vsi vaščani. Nekaterim, ki so doslej dobivali podpore, so jih ustavili, drugim potrebnejšim pa pričeli izplačevati. Poleg tega so sklenili, da bodo vsi vaščani sodelovali pri popravilih v vasi in bližnji okolici. Temu sklepu že je navdušno priključila tudi mladina, ki je sklenila, da bo skrbela, da ne bo več niti kočlek zemlje ostal neobdelan, čeprav ga lastnik zemlje sam ne bo hotel obdelati. S tem bodo vaščani mnogo koristili skupnosti, zlasti pa onim, ki nimajo niti najpotrebnejših živil. Vaščani so zadovoljni z vaškim Narodno osvobodilnim odborom, ki stori vse, kar je v njegovi moči, za blagor prebivalstva.

Št. Peter na Krasu

Žene so na svojem začnjem sestanku izvolile nov odbor. Ta odbor si je delo bolje porazdelil, kar bo gotovo privedlo do večjih uspehov. S tem so vaške žene pokazale da stremijo po aktivnem delovanju in po izpopolnitvi. Odslej naprej bo kot prva točka na dnevnem redu pri vseh zborovanjih političen referat. Ženska organizacija se dobro udejstvuje pri vseh nabiralnih akcijah. Za šolske potrebščine sirotam, ki prebivajo v mladinskem domu Toneta Tomšiča so žene St. Petra na Krasu in okoliških vasic nabrale 8.560 lir. Te akcije so se udeležile vasi Hrastje, Petelinje, Kal, Rodohova vas, Pečije in Slavina.

Kačiče

Minulo nedeljo so odkrili nagrobni spominik padlim borcem in žrtvam fašističnega terorja v Kačičah. Vasica Kačiče ni hotela zaostati za drugimi vasmi okraja Herpelje - Kozina, ki so dale v borbi za svobodo premnogo svojih najboljših sinov. Tudi v tej vasici je bilo mnogo tovarišev, ki so bili sposobni nositi orožje in se boriti proti okupatorju. Zato so kar v skupinah odhajali v gozdove, kjer jih je v bojih za svobodo mnogo padlo. Borili so se in umirali kot junaki. Hvaležni vaščani postavljajo danes tem padlim junakom skupen nagrobni spomenik. Na spomeniku so vklesana imena junakov Ludvika Felicijana, Bradača Rudolfa, Raceta Antona, Skoka Josipa, Skoka Danice in Bradača Joška. Odkritje spomenika se je udeležilo ljudstvo vseh okoliških vasi. Med številnimi venci je bil tudi krasen venec tržaških delavcev. Ob tej priliki je v imenu mladine spregovorila tovarišica Bradač Cvetka, v imenu Okrajnega odbora Herpelje - Kozina pa tovariš Dujmović Vlado, ki je med drugim dejal: «Med stotisoči, ki so darovali svoje mlado življenje za lepšo in srečnejšo prihodnost nas vseh ste tudi vi, dragi tovariši. Zagotavljamo vam, da vas ne bomo nikdar pozabili, da bomo naš boj nadaljevali dotlej dokler ne bomo končno priključeni Titovi Jugoslaviji!»

Nato je pevski zbor iz Rodika pod vodstvom tovariša Bačiča zapel «Gozdič je že zelen» in «Zrtvam». Ob koncu je gromko zadonel klic «Slava», nakar se je ljudstvo razšlo.

Portorož

Meseca januarja tega leta je gluhonemnici in Mladinskemu domu za Slovensko Primorje in Trst, kjer so našli zavetišče otroci — sirote padlih borcev cone «A», glavni odbor Rdečega križa v Ajdovščini daroval 59 kosov razne kuhinjske posode in orodja, 250 krožnikov, 25 parov čevljev, 40 kompletnih oblek in 15 komadov perila. Vodstvo obeh zavodov se darovalcem iskreno zahvaljuje v imenu vseh sirot, ki so prav v teh hudih časih pomoči vsega ljudstva najbolj potrebne.

Kobarid

Pred časom se je vršilo partizansko zborovanje, katerega se je udeležilo nad 350 bivših borcev, aktivistov in vojnih ujetnikov, ki so vsi člani Zveze primorskih partizanov. Zbrane tovariše je pozdravil predsednik okrajnega odbora ZPP tov. Ruter Janko. Nato je tov. Vladimir, tajnik OkO SIAU, govoril o namenu in pomenu zveze. Ob tej priliki je tovarišu Lobanu Jožetu iz Gabrij, ki se je odlikoval kot junaški borec podelil odlikovanje «Znak hrabrosti», ki ga je poslal štab X divizije. Spregovorili sta tudi demobilizirana častnika tov. Zmrekar in tov. Kanavec Janko. Med vskliki in borbenimi pesmimi se je zborovanje zaključilo.

Mihajlovič - glavni aduł umazane igre reakcije

Moskva, 27. — Komentar Liniejckega po moskovskem radiu. — Jugoslovanski notranji minister Rankovič je na zasedanju narodne skupščine podal karakteristične podatke o zajetju kolovodje četnikov Draže Mihajloviča. Mihajlovič je bil zajet 17. marca od varnostnih organov na jugoslovanskem ozemlju. Oddelek, ki ga je spremljal, je štel samo 11 mož. Sedaj bo moral Mihajlovič pred jugoslovanskim ljudskim sodiščem odgovarjati za vse zločine, ki jih je izvršil v težkih letih junaškega in požrtvovalnega boja jugoslovanskega ljudstva za čast in neodvisnost domovine. Mihajlovič se je zvezal z izdajalcem Nedičem in nemškimi fašističnimi zavojevalci proti narodno-osvobodilni vojski. On je izročil partizane Nemcem ter dal streljati borce za svobodo Jugoslavije.

Arhivi, ki so padli v roke NOVi, obtožujejo Mihajloviča, da se je povezal z nacističnimi zavojevalci. Kolovodja četnikov je užival posebno naklonjenost Berlina.

Že v novembru 1943. je berlinski dopisnik švedskega lista «Aftonbladet» napisal med drugim: «Kakor je bilo sedaj potrjeno iz Berlina, se borijo Mihajloviičevi oddelki proti partizanom. Ustvarjen je bil dojem, da so v Berlinu z Mihajlovičem zelo zadovoljni.»

Ljudstvo je zaničevalo izdajalca

Toda zgodovina Mihajloviča je bila kratkotrajna. Mihajlovič in njegove oborčene tolpe niso nikakor upravičile Hitlerjevih nad. Ljudstvo je razumelo ter je zaničevalo izdajalca. Med tolpami Mihajloviča ter ljudstvom, ki je junaško branilo svojo pravico do svobode je bil nepremostljiv prepad. Po kapitulaciji Nemčije je Mihajlovič postal glavni adut umazane igre gotovih tujih reakcionarjev, ki podpirajo kliko kralja Petra. Mihajlovič je postal glavna kreatura sovražnikov svobode jugoslovanskega ljudstva, ki si jo je pridobilo jugoslovansko ljudstvo z bratsko pomočjo Rdeče armade, ker je za neke tuje kroge predstavljal branitelja interesov dela jugoslovanskega naroda. Prav iz teh krogov so izhajale vse fašistične zgodbe, ki so ustvarile legendo, da so na nepristopnih hribih Mihajloviičevi oddelki, ki štejejo 60.000 mož in ki se bodo vrgli na Beograd kot lavina. Te legende je sedaj konec. Zajetje Mihajloviča in njegove skupine pomagačev je pokazalo v pravi luči dejansko moč struje proti FLR Jugoslaviji. Sedaj vsi vidijo, kaj je predstavljalo to zadnje upanje tistih, ki so se zbrali okoli odstavljenega kralja Petra. Mihajlovič je veliki vojni zločinec. Toda njegovo zajetje ne reši vprašanja o likvidaciji drugih izdajalcev. So še drugi zločinci, ki so delovali proti jugoslovanskemu ljudstvu.

Kot je dejal jugoslovanski notranji minister, živi 52 vojnih zločincev še vedno na italijanskem ozemlju in vprašanje njihove izročitve zadeva na velike težkoče in često na nerazumevanje zaveznških oblasti. Med vojnimi zločinci, ki so se zatekli v Italijo, so Paveličevi ministri.

Kdo ščiti jugoslovanske vojne zločince?

Izdajalci jugoslovanskega ljudstva so v begunstvu tudi v Avstriji. Med drugimi so to Kvaternik in bivši Paveličev vojni minister. Čemu se niso dosedaj proti njim uporabile odločitve generalne skupščine Združenih narodov o izročitvi vseh vojnih zločincev pravici? Resolucija generalne skupščine, ki jo je predložil odbor št. 1, je bila enoglasno odobrena. Tam ni bilo niti ene delegacije, ki bi jo bila odbila. Vsi udeleženci generalne skupščine so bili soglasni v tem, da je pravično kaznovanje vojnih zločincev pogoj za mir in mednarodno varnost. Kaj preprečuje, da se ne izpolnjuje ta resolucija v primeru jugoslovanskih vojnih zločincev? Katere zaščitne sile jih skušajo rešiti pred zasluženo kaznijo?

Odgovor na ta vprašanja lahko najdemo v nedavnem govoru predsednika jugoslovanske vlade Kardelja na seji skupščine. Kardelj je govoril o nekaterih tujih krogih, ki še nadalje obrekujejo jugoslovansko ljudstvo, ki si je prvič v svoji zgodovini pridobilo svobodo in neodvisnost.

Kardelj je govoril o takozvanih braniteljih demokracije v inozemstvu, o Metternichih 20. stoletja. V teh krogih je mogoče najti prijatelje Mihajloviča in zaščitnike njegovih pomagačev, ki so še nadalje v svobodi.

Interesi miru in varnosti narodov terjajo, da vse Mihajlovičeve pomagače zadene ostra kazen za vse zločine.

Odstranitev ognjišča nemirov

Praga, 28. Tanjug. - Glavni organ Češkoslovaške «Svobodne Československo» objavlja članek pod naslovom «Na predvečer popolne osvoboditve Jugoslavije».

Članek poudarja, da češkoslovaško ljudstvo, ki je z velikim zanimanjem zasledovalo junaško borbo jugoslovanskih narodov proti sovražniku, z enakim zanimanjem sledi končni fazi te narodno-osvobodilne borbe. «Pod to fazo razumemo dokončno osvoboditev Julijske krajine s Trstom in Reko in njeno priključitev k Jugoslaviji».

List poudarja, da so v tej pokrajini vedno prebivali Slovenci in Hrvatje. V narodno-osvobodilnem boju je od 900.000 prebivalcev JK padlo nad 40.000, nad 100.000 pa bilo aretiranih ali interniranih.

Ta dejstva so tako pomembna, da so vse statistične manipulacije s sedanjim številom prebivalstva zgolj žonglerstvo.

«Priključitev JK k Jugoslaviji ne bo samo popravila stare krivice, temveč tudi odstranila ognjišče nemirov in imperializma».

Češkoslovaško-jugoslovanska pogodba podpisana v maju

Praga, 28. AFP. — Prijateljska pogodba med Češkoslovaško in Jugoslavijo, o kateri so se dogovorili med bivanjem maršala Tita v Pragi, bo podpisana v Beogradu prve dni meseca maja.

Seja Varnostnega sveta ZN

New York, 28. - AFP — Gromiko je prejel od glavnega tajnika ZN Trygve Lie-a pismo, v katerem ga obvešča, da na današnji seji varnostnega sveta ne bodo razpravljali o iranskem vprašanju, nakar je Gromiko pristal, da bo prisostvoval seji.

Glavni tajnik ZN je zagotovil sovjetskemu veleposleniku, da bo svet na današnji sej razpravljal samo o vprašanju procedure.

Anglo-ameriški dogovor o posojilu

Washington, 28. - AFP — Včeraj popoldne je bil v Washingtonu podpisan končni dogovor glede angleško-ameriških dolgov in posojil. Dogovor sta podpisala ameriški državni podtajnik De Acheson in angleški veleposlanik Lord Halifax.

Sporazum odreja, da bo Velika Britanija plačala določeno vsoto, ki je bila dogovorjena z angleško-ameriškim dogovorom, podpisanim v decembru, nadalje, da bo angleška vlada prevzela ameriške vojne zaloge v Angliji, 672 letal tipa «Dakotas» ter 671 drugih letal, ter končno blago po zakonu o nakupu in najemu zaradi ukinitve tega režima.

General Gregoriadis vrnil angleška odlikovanja

Atene, 28. - AFP — General Gregoriadis, bivši poveljnik ELAS-ove armade, ki se je med okupacijo boril proti Nemcem, je vrnil britanskemu veleposleniku angleška odlikovanja, ki jih je dobil v svetovni vojni od leta 1916 do 1919.

Za svojce škedenjskih žrtev

Za družine škedenjskih žrtev so članice ASIZZ iz Prebenega daravale 315 lir.

Za partizanske sirote

V spomin na padlega partizana Jožefa Perhavca iz Lokve 31. je darovala družina Sila iz Lokve 200 lir za partizanske sirote.

Dobra srca

Ob priliki 10 letnice svoje poroke darujeta Polde in Lojzka Sirca za sirote padlih partizanov 500 lir, za tiskovni sklad «Primorskega dnevnika» 500 lir.

Namesto cvetja ob priliki pogreba tovariša Vidmarja Jakoba iz Dolenjevasi pri Senožečah, ki je dne 18. t. m. nenadoma preminil, so sorodniki in prijatelji zbrali 900 lir za sirote padlih partizanov.

Odg. urednik DUSAN HREščAK

Poizvedbe

Kdor bi kaj vedel o CALISTERJU MARIJI iz Juršiči, Reka, ki je izginila iz kamiona v ul. Cicerone dne 27. t. m., naj javi v upravo «Primorskega dnevnika».

MALI OGLASI

SLUŽKINJO, pridno in pošteno, Kraševko, 15-16 let staro, sprejme takoj družina Polojac, trgovec, Corso Garibaldi 4.

SIVALNI STROJ «Singer», z ročnim krogilom čolničkom, prodam. Via Maiolica 13, III. vrata 7.

POSNEMALNIK v dobrem stanu prodam. Naslov v upravi «Primorskega dnevnika».

FIZKULTURA

VII. kolo tekem za pokal „PINO COVERLIZZA"

Zadnjo nedeljo so med drugimi odigrali v okviru nogometnega prvenstva za pokal «Pino Coverlizza» tudi te-le tekme:

Rinaldi-Dugolin: 6:1. Kakor so pričakovali, je moštvo Rinaldija precej lahko premagalo enajstorico Dugolin, ki je prevec šibka. Moštvo Rinaldija je ponovno doseglo zmago in s tem pokazalo, da je sposobno premagati tudi mnogo boljša moštva. Pri tem se vsi sprašujemo, ali bo moštvo Rinaldija nadaljevalo svojo zmagovito pot? Na to vprašanje bo moralo odgovoriti moštvo samo. V prvem polčasu je Maluta II. zabil prvi gol za moštvo Rinaldija že po preteku 16'. 3' nato pa je Dugolin zabil prvi in edini gol. 5 minut pred koncem prvega polčasa je igralec Casadei zabil drugi gol za Rinaldi. Po 9', 25' in 36' drugega polčasa so igralci Degasperi, Rustja in Maluta I. zabili še tri gole v prid Rinaldiju. Sodnik Drugovič je bil nepristranski. Zmagovito moštvo: Scoria, Gratton in Sauli, Rustja, Grisoni in Novaro, Casadei, Maluta I., Umek, Maluta II. in Degasperi.

Prosveta - Kačun 6:0. Dasiravno občinstvo ni pričakovalo, je tekma vzbudila obilo navdušenja med opazovalci, ki so se igre udeležili v precejšnem številu. Očividno je bilo, da bodo Openci zmagali. Pričakoval pa ni nihče, da se bo moštvo Kačuna tako žilavo in vztrajno branilo. Beli so prešli takoj v napad in igrali na nasprotnikovem igrišču. Zaradi tega so imeli branilci najlepšo priliko, da pokažejo, česa so zmožni. 12' po pričetku igre je Škrlavaj s protistrelom zabil prvi gol za Prosveto. Po zaslugi dvojice Škrlavaj-Sbernini so se napadi vrstili hitro drug za drugim. Po 24' in 30' je srednji napadalec Bizjak zabil dva gola za Prosveto. Beli so nadaljevali z napadom. Pri tem so se najbolj odlikovali desni napadalci. V drugem polčasu se je moštvo Kačuna branilo še bolj vztrajno. Po kratkotrajni akciji gostov je Škrlavaj zabil četrti gol za Prosveto, po 22' pa Bizjak še petega. Po 28' je Sbernini zabil šesti in zadnji gol za bele. Med gosti so bili najboljši Vivoda, Bonassin in v prvem polčasu tudi vratar. Od Prosvete so se odlikovali Sbernini in Škrlavaj, Vatta C. in Ivašič. Dober je bil sodnik.

Dopolnilne tekme

V nedeljo 31. t. m. bodo odigrali v okviru nogometnega prvenstva za pokal «Pino Coverlizza» sledeče dopolnilne tekme: Skedenj-Rocol ob 13. uri na igrišču «Lovec», Prosveta-Kavčič ob 13. uri na openskem igrišču.

ZAHVALA

Vsem, ki ste v tako velikem številu spremili na njegovi zadnji poti našega ljubljenega sina, tovariša

BALBI JOSIPA

se najtopleje zahvaljujemo. Posebno zahvalo č. duhovniku, tovarišicam za prekrasno cvetje ter tržaškim in okoliškim tovarišem.

TRST, 28. marca 1946.

Žalujoča DRUŽINA BALBI in ostalo sorodstvo.

ŠIVALNI STROJI novi, priložnostni nakup, cene nizke POPRAVILA TOČNA, največja garancija! TRST, VIA DELL'ISTRIA št. 13.

RADIOAPARAT 5 cevni, 4 valovne dolžine, prodam REDKA PRILIKA VIA MAIOLICA št. 13, vrata 7.

KULTURNO PROSVETNO DELO

Pregled kulturnih prireditev po deželi

Večkrat smo že na tem mestu naprosili člane naših prosvetnih društev, da bi nam pošiljali kritike o raznih kulturnih prireditvah, koncertih itd. V zadnjem času smo prejeli že več takih dopisov. Toda na žalost moramo ugotoviti da nam je mnogo članov prosvetnih društev poslalo napačno kritiko o raznih prireditvah in o delu raznih odsekov naših društev. Tako se dva mladinca iz BAČA pri MODREJI pritožujeta nad piscem, ki v poročilu o neki vaški kulturni prireditvi pravi, da je mladina priredila že več mitingov, ki pa niso bili na zaželjeni kulturni višini. Mladinca pravita, da je vas majhna in da se zato ne more kar čez noč zahtevati, da bi mladinske kulturne prireditve dosegle popolnost. Vaški mladini manjka primerno vodstvo. Mladine je premalo, da bi vsakemu igralcu ali igralki poverili vlogo, za katero je najbolj prikladen. Navzlic temu pa je mladina že v marsičem prekosila mnogo drugih vasi. Mladincem iz Bače se vse to ne zdi prav. Mladinca iz Bače tako končujeta svoje pismo: «Naši mladini, ki je že pripravljala druge prireditve za prvomajsko tekmovanje, je upadel pogum, ker take slabe ocene res ni bila vredna. Kritike in opaske so priporočljive, kadar pripomorejo k izboljšanju. Kadar pa rušijo, kar mladina s požrtvovalnostjo in vnemo gradi, tedaj so vredne le obsodbe. Če bi kritik rad videl prireditve na taki kulturni višini, kot si je želi, mu svetujemo, naj nam resno priskoči na pomoč, naj nam v svoji kritiki začrta smernice za uspešnejši razvoj. Vsem članom naših prosvetnih društev tudi mi to svetujemo. Kritike naj bodo objektivne, naj pripomorejo le k izboljšanju delovanja, le k še večjim uspehom na kulturno prosvetnem polju.

Prinašamo nekaj poročil o kulturno prosvetnih prireditvah po vaseh, trgih in mestih širom Primorja.

SV. IVAN PRI TRSTU. *Ni še dolgo tega, ko je v veliki dvorani ljudskega doma nastopila starejša skupina dramskega odseka. Kakor vedno ob takih prilikah, je bila dvorana tudi to pot nabito polna občinstva. Nikomur ni bilo žal, da je prišel na prireditev, kajti svetovanski prosvetarji so tudi tokrat dokazali, da hitro napredujejo bodisi v interpretaciji bodisi v izgovorjavi, ki je doslej tako pogosto povzročala preglavico mnogim igralcem. Prva točka na sporedu je bila dvodejanka «Trije ptički». Krojaču se je poznalo, da ni bil prvič na odru. V svojo vlogo se je povsem užival, odigral jo je nepriisiljeno in dobro. Nihče mu ne bi prisodil toliko humorja, kolikor ga je pokazal tako prirodno na odru. Zdi se, da se bo z voljo, vztrajnostjo in pogostejšimi nastopi razvil v kar dobrega igralca. Nasprotno temu pa urar še ni pokazal one gotovosti, ki je toliko potrebna na odru. Njegov glas je bil prešibak, vendar pa se je videlo, da je vložil mnogo truda pri študiranju svoje vloge. Boljši je bil lončar, ki je prikazal res pravega potepina, hudomušnega in prijetnega, ki zna zagrabiti priliko, da se okoristi na lahek način. Dobro je podal svojo vlogo tudi krčmar. Vseeno se je prijem poznalo, da je potreben večbanja v našem jeziku. Njegova žena Špela je pokazala, da ima veliko smisla za odrske nastope. Zato bi morala jezo in ogorčenje izraziti bolj prepričevalno, dasiravno neprisiljeno. Sodni pisar je bil zelo dober, kar pa ne moremo trditi o sodniku, ki je svojo vlogo podal, kakor da bi jo čital. Veliko primerov je bilo prinjemu, da je besede izgovarjal tako, kakor jih pišemo. Morda je nekaterih napak omenjenih igralcev kriv tudi režiser. Na vsak način je treba tudi te nedostatke čimpreje odpraviti.*

Točka zase je bil «Holandski balet», ki je sledil dvodejanki. Nastopili so trije pari, oblečeni v holandsko narodno nošo. Njihovo petje in ples je spremljala na klavirski harmoniki pionirka, ki je sedela poleg vrtečega se mlina na veter. Drugi pionirčki so bili razporejeni v ozadju odra. Alegorija kulis, rumeni in rdeči tulipani so prenesli dejanje in gledalca nekam v Holandijo. Vse to je dalo prizoru harmoničen izraz. Občinstvo je igralce nagradilo s priznanjem, tako da so morali točko ponoviti.

Venček narodnih pesmi je bil vedno hvaležna točka za vsakega prireditelja. Če pa narodne pesmi tvorijo še okvir igrokazu, kakor je bil primer na tem odru, tedaj so narodne pesmi še bolj hvaležna točka. Igrokaz je igralce postavil v romantiko vasi, kjer je vaško življenje mladine tako zaželjen predmet raznih radovednežev. Kakor pri ostalih točkah, je gledalec tudi tu prišel na svoj račun in še pri odprtem odru prireditelj aplavz. Tudi to točko so morali igralci ponoviti.

Inscenacija odra je bila zelo okusna in bogata. Igri je dala lep okvir, izpolnila je vrzeli, ki jih nekateri igralci še povzročajo zaradi začetništva. Cepar in Saksida sta pokazala, da se na kulise prav dobro razumeta. Samo pavze med prizori so bile predolge. Treba bo paziti na to, da se izmenjava kulis doseže na drug, hitrejši način.

RICMANJE. *Po zgledu drugih vasi so vaščani obnovili svoje prosvetno društvo «Slavec», ki je doslej imelo že več kulturnih in zabavnih prireditev na prostem in v dvorani. Pod okriljem društva deluje tudi godba na pihala. Imajo tudi dramski odsek, ki nosi ob priliki raznih kulturnih prireditev največje breme. Pevski odsek ima nad 50 članov, ki uspešno in radevolje nastopajo na vseh kulturnih prireditvah. Poleg tega ima prosvetno društvo svojo knjižnico. Knjige je po vasi pobiralo mladina. Vsak vaščan je kaj prispeval. Mladina je nabrala tudi 1.000 lir, katere je podarila prosvetnemu društvu za nakup novih knjig.*

*Pred tedni je prosvetno društvo priredilo kulturno prosiavo s pestrim sporedom. Med drugim so sodelovali godbeni odsek, pevski ods